

1 MAYIS 1977 KATLİAMININ ARKA PLANI

1 Mayıs 2022

Yıldırım Koç

1976, 1977 ve 1978 yıllarında 1 Mayıs kutlamalarında Taksim Meydanı'nda idim. 1977 katliamına da tanık oldum. Bereket şansım yaver gitti de olaylar sırasında hayatımı kaybetmeden, yaralanmadan ve gözaltına alınmadan meydandan kaçabildim.

Olanları artık herkes biliyor. Bu arada bir noktayı hatırlatmak istiyorum. Eğer meydana yaşanan panik bir ölçüde kontrol altına alınabilirdi ve ölü sayısı 34'te kaldıysa, bunda Sıtkı Coşkun'un büyük katkısı var. Sıtkı Coşkun ile siyasi görüşlerimiz farklıydı; ancak arkadaştık. Sıtkı, TKP içinde sendikalardan sorumlu kişiydi. Müthiş bir örgütçüydü. Çok iyi bir insandı. 1 Mayıs'ta Kemal Türkler konuşurken silahlar patlamaya başladığında Kemal Türkler'i yere eğip koruyan ve kürsüden sürekli olarak uyarılarda bulunan, DİSK görevlilerini düzenleyen kişi, Sıtkı Coşkun idi.

1 Mayıs katliamını, ABD emperyalizminin çıkarları doğrultusunda Türkiye'de bir darbe gerçekleştirmeye çalışan kontrgerilla düzenledi. Eğer daha büyük bir katliam gerçekleştirilebilse ve ardından toplumsal kargaşa daha da büyüseydi, bir darbe gündeme gelecekti. Nitekim, Başbakan Süleyman Demirel, 1 Mayıs katliamından bir ay sonra, 1 Haziran 1977 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun ile 200 dolayında subayı, hiçbir gerekçe göstermeden emekliye sevk etti. Talat Turhan'a göre, 1 Mayıs katliamının arkasında Namık Kemal Ersun'un önderliğindeki bir darbenin altyapısını hazırlama çabası vardı (Talat Turhan, **Özel Savaş, Terör ve Kontrgerilla**, tümzamanlaryayıncılık). Olayların tirmandırılarak darbeyi meşrulaştırma daha sonraki yıllarda gerçekleştirildi. 1975 yılında siyasi cinayetlerde ölenlerin sayısı 37 idi. Bu sayı 1976 yılında 108'e yükseldi. 1977 yılında 315 kişi, 1978 yılında 1095 kişi, 1979 yılında 1362 kişi ve 1980 yılında da 2206 kişi siyasi cinayetlerde hayatını kaybedince, darbenin halk tarafından desteklenmesinin maddi koşulları oluşturuldu ve 12 Eylül 1980 darbesi gerçekleştirildi.

1 Mayıs 1977 Taksim mitingine, Aydınlık Grubu (Halkın Sesi) dışında tüm sosyalist, komünist, ilerici örgütler katıldı. Birbirlerine düşmanca yaklaşan gruplar arasında bile önemli bir çatışma olmadı. Halkın Sesi örgütlenmesi, 1 Mayıs günü büyük bir provokasyon olacağı gerekçesiyle, mitinge katılmadı.

1 Mayıs katliamının gerisinde Türkiye'nin ABD politikalarındaki büyük değişiklik yatmaktadır.

Yaşanan süreci anlayabilmek için Türkiye'de 1975-1977 döneminde yaşanan bazı gelişmeleri anımsamakta yarar var.

Türkiye'nin ABD ile ilişkileri, 1962 yılındaki Küba Krizi ve ardından Kıbrıs'taki Rum saldırıları sonrasında ABD Başkanı Johnson'un 5 Haziran 1964 tarihli mektubuyla ciddi bir sarsıntı geçirdi. İsmet İnönü'nün 13 Haziran 1964 tarihli yanıtının ardından, Türkiye, dış politikasında ABD hegemonyasından kurtulmaya başladı; Sovyetler Birliği ve bağlantısız ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye yöneldi. Ancak 1968 yılında Türkiye'de hâlâ 24.000 Amerikan askeri vardı. ABD karşıtı hareketler sonucunda bu sayı 1970 yılında 16.000'e, 1975 yılında 5.000'e indi.

Türkiye'de 12 Mart 1971 Darbesi sonrasında Nihat Erim'in başbakanlığı sırasında ABD'nin talepleri üzerine haşhaş ekimi yasaklandı.

ABD, 1965 yılında Vietnam'a başlattığı kapsamlı saldırıya 1972 sonunda son verdi ve 29 Mart 1973 tarihinde son birliklerini de Vietnam'dan çekti. 30 Nisan 1975 tarihinde ise Vietnam Demokratik Halk Cumhuriyeti güçleri Güney Vietnam'ın başkenti Saygon'u alarak, zaferi tamamladı. Böylece ABD'nin Güneydoğu Asya'daki gücü büyük bir darbe yedi.

ABD'nin 1973 başında Vietnam'da yenilgiyi kabul etmesinin hemen ardından, Ecevit-Erbakan Hükümeti, 1 Temmuz 1974 tarihinde haşhaş ekimini tekrar serbest bıraktı.

Kıbrıs'ta faşist Sampson Darbesi'nin ardından da 20 Temmuz 1974 günü Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a çıktı ve 15 Ağustos 1974 günü başlayan ikinci hareketle birlikte adanın yüzde 37'sini hakimiyeti altına aldı.

ABD bu gelişmelere tepki olarak 30 Aralık 1974 tarihinde Türkiye'ye silah satışına ambargo uygulama kararını onaylandı. 5 Şubat 1975 tarihinde de silah satışı durduruldu.

Türkiye buna tepki olarak 13 Şubat 1975 günü Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurdurttu. 9 Şubat 1975 günü de Türkiye'deki Amerikan üslerini kapatma tehdidini gündeme getirdi. ABD geri adım atmayınca, 25 Temmuz 1975 günü Demirel Hükümeti Ortak Savunma ve İşbirliği Anlaşması'nı tek taraflı olarak feshetti. Türkiye ABD'nin 21 üs ve tesisine el koydu. ABD'nin Türkiye'den yürüttüğü istihbarat çalışmaları sona erdi.

Bu dönemde Türkiye'de sosyalist sol 1975 yılından itibaren kitlesel bir tabana kavuştu. Özellikle TKP'nin 1975 yılı Mayıs ayında yapılan DİSK Kongresi'nden itibaren DİSK ve ardından DİSK'e bağlı bazı sendikalarda yönetimlere gelmesi, işçi sınıfı hareketini radikalleştirdi ve militanlaştırdı. DİSK'in düzenlediği mitingler ve 16-19 Eylül 1976 DGM karşıtı genel grev çok etkili oldu. 1 Mayıs'ın 1976 yılındaki kutlamaları da bir güç gösterisiydi.

1 Mayıs 1977 katliamı bu gelişmelerden sonra oldu.